

Nr 155.

Ankom till riksdagens kansli den 23 maj 1919 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om utbetalande av visst belopp till byggmästaren N. O. Nordlund såsom entreprenör för uppförande av vissa byggnader för Hemsö kustartillerikår m. m. (1:a avd.)

I en inom andra kammaren av herr C. J. Öberg m. fl. väckt motion (nr 50), vilken hänvisats till förberedande behandling av statsutskottet, har hemställts, dels att riksdagen måtte besluta anslå ett belopp av 59,731 kronor 14 öre att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande att efter prövning utbetalas till entreprenören för Hemsö kustartillerikår, byggmästaren N. O. Nordlund,

dels ock att de av entreprenören som säkerhet för kontraktets fullgörande överlämnade fastighetsinteckningarna och borgensförbindelsen till honom måtte återlämnas.

Till stöd för sin framställning, har motionären anført följande:

»Genom kontrakt den 19 oktober 1916 har byggmästaren N. O. Nordlund i Sundsvall förbundet sig att å det för Hemsö kustartillerikår upplåtna området i Härnösand uppföra en kasernbyggnad, en matinrättningsbyggnad, ett exercishus och en avträdesbyggnad mot en betalning i ett för allt av 794,700 kronor.

Till säkerhet för kontraktets fullgörande å entreprenörens sida har denne till kungl. marinförvaltningen överlämnat dels fastighetsinteckningar till ett sammanlagt belopp av 60,000 kronor dels ock särskild borgensförbindelse lydande å ett belopp av intill 20,000 kronor.

Det torde i detta sammanhang böra erinras därom att entreprenören med hänsyn till de förändrade förhållanden, som inträdde redan under tiden från avgivandet av anbudet å byggnadernas uppförande och till

kontraktets upprättande, sökte vinna befrielse från hela entreprenadens utförande, vilket emellertid strandade på bestämt motstånd från kungl. marinförvaltningens sida. Entreprenören hade sålunda intet annat val än att söka, så långt han förmådde, fullgöra entreprenaden i överensstämmelse med sitt avgivna anbud och det i anslutning därtill upprättade kontraktet.

De kostnadsberäkningar, som lågo till grund för anbudet, blevo emellertid under arbetets fortgång genom ytterligare inträdande omständigheter helt omkullkastade. Dessa omständigheter stodo givetvis i samband med det då pågående världskriget och då närmast med den därav föranledda knappa för att icke säga bristande tillgången på olika slags erforderlig materiel med ty åtföljande prisstegring, i vissa fall uppgående till 400 à 500 procent av före krigsutbrottet gällande priser, vartill kommo transportsvårigheter, arbetsnedläggelser och lönetvister. Den ena svårigheten drog sålunda den andra med sig, så att hela arbetsplanen fullständigt förtrycktes.

Arbetena fortsattes dock med all kraft, så länge nödiga medel kunde av entreprenören uppbringas. När emellertid denne, vars egna tillgångar voro mycket begränsade, förbrukat — utöver vad han kunnat utbekomma av entreprenadsumman — i en motionen bifogade kontokurant upptagna 59,731 kronor 14 öre, nödgades han upphöra med entreprenadens utförande i avvaktan på utgången av gjorda framställningar om höjning av entreprenadsumman. Dessa framställningar lämnades emellertid utan avseende, varjämte entreprenören under tiden skildes från kontraktet.

Det torde böra anmärkas, att uti ovan angivna beloppet ingenting finnes upptaget för entreprenörens eget arbete och ansvar jämte resekostnader m. m. Till bestyrkande av ovan angivna summa kommer att till statsutskottet överlämnas nödiga handlingar.

Detta händelseförlopp måste utan gensägelse betecknas såsom ganska tragiskt, helst om man tar i betraktande, att entreprenören, en ung, mycket arbetssam och framåtsträvande man, på grund av omständigheter utom hans kontroll måst sätta till icke blott egna hopsparade slantar utan även från vänner och bekanta upplånade medel. Hans ställning blir också fullständigt ohållbar, därest till säkerhet för entreprenadkontraktet överlämnade fastighetsinteckningar och borgensförbindelse komma att tagas i anspråk från Kungl. Maj:ts och kronans sida.

På grund av de alldeles särskilda förhållanden, som förorsakat denna med hänsyn till entreprenörens ställning mycket avsevärda förlust, har en framställning till riksdagen i ärendet synts oss vara överensstäm-

mande med billighet och rättvisa. Det torde väl också icke kunna anses ens staten värdigt, att en person, som gjort sitt bästa för att fullgöra sina skyldigheter i förhållande till densamma, bringas till ekonomisk ruin, helst som det nu visat sig, att, sedan staten själv övertagit arbetenas utförande, förhållandena nödvändiggjort äskandet av mycket ökade anslag för arbetenas fullföljande och fullbordande.»

Utskottets
yttrande.

Utskottet har med stöd av § 46 riksdagsordningen infordrat här bifogade utlåtande i ärendet från marinförvaltningen. (Bil.)

Av ifrågavarande utlåtande framgår, att marinförvaltningen med hänsyn till konsekvenser, som kunna förväntas i form av motsvarande anspråk från andra entreprenörer, vilka under kristiden lidit förluster å byggnadsföretag för statens räkning, icke ansett sig kunna tillstyrka utbetalande av det ifrågasatta ersättningsbeloppet, ävensom att ämbetsverket under vissa villkor innefattande bland annat skyldighet för Nordlund att återbetala eventuellt återstående belopp av bekommet förskott, icke haft något att erinra mot att Nordlund återfår de av honom till ämbetsverket överlämnade säkerhetshandlingarna för entreprenadkontraktets fullgörande, såväl fastighetsinteckningar som borgensförbindelse.

Beträffande motionärernas framställning om anvisande av särskilt anslag för beredande av ersättning åt Nordlund att efter Kungl. Maj:ts prövning utbetalas, har utskottet icke kunnat finna, att i förevarande fall sådana skäl för bifall till framställningen äro för handen, att utskottet ansett sig kunna tillstyrka ersättnings utbetalande.

Vad åter angår framställningen, att ovannämnda säkerhetshandlingar skola till Nordlund återlämnas, har utskottet ansett sig kunna tillstyrka densamma, varvid det dock enligt utskottets mening torde kunna ifrågasättas, huruvida en återbetalning av uppburet förskott bör påfordras.

Såsom marinförvaltningen i sitt berörda utlåtande framhållit, synes det även utskottet vara med billighet överensstämmande, att Nordlund fritages från skyldigheten att betala kronans merkostnader på grund av entreprenadkontraktets brytande, isynnerhet som dessa merkostnader, sedan uppskov med ifrågavarande byggnadsarbeten numera beslutats, icke torde kunna på ett tillförlitligt sätt fastställas.

På grund av vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

- a) att förevarande motion, i vad densamma avser beviljande av medel till ersättning åt byggmästaren N. O. Nordlund, icke må av riksdagen bifallas;
- b) att riksdagen må, med anledning av samma

motion, i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att från riksdagens sida hinder icke möter, att Nordlund dels återfår till marinförvaltningen avlämnade säkerhetshandlingar för fullgörande av byggnadsarbetena för Hemsö kustartillerikår, dels ock fritages från skyldigheten att gälda kronans merkostnader för samma byggnadsarbeten.

Stockholm den 23 maj 1919.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Närvarande: Se under utlåtandet nr 154.

Bil.

Till Konungen.

På grund av framställning den 14 nästlidna februari från riksdagens statsutskott till den statsrådsledamot, vilken förordnats att under innevarande riksdag utöva den befattning med riksdagsärenden, som jämlikt § 46 riksdagsordningen tillkommer en ledamot av statsrådet, har Eders Kungl. Maj:t funnit gott anbefalla marinförvaltningen att snarast möjligt till Eders Kungl. Maj:t inkomma med yttrande över en inom riksdagens andra kammare väckt och till statsutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 50, om utbetalande av visst belopp till byggmästaren N. O. Nordlund i Sundsvall såsom entreprenör för uppförande av vissa byggnader för Hemsö kustartillerikår m. m.

Till åtlydnad härav får marinförvaltningen i underdånighet anföra följande.

Genom kontrakt upprättat den 19 oktober 1916 mellan marinförvaltningen å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, å ena sidan, och byggmästaren Nordlund, å andra sidan, åtog sig den senare att å det för Hemsö kustartillerikår upplåtna området i Härnösand uppföra en kasernbyggnad, en matinträttningsbyggnad, ett exercishus och en avträdesbyggnad till ett pris av tillhoppa 794,700 kronor.

Till säkerhet för entreprenadkontraktets fullgörande överlämnade Nordlund till marinförvaltningen ej mindre fastighetsinteckningar till ett sammanlagt belopp av 60,000 kronor än även särskild borgensförbindelse lydande å ett belopp av intill 20,000 kronor.

Under åberopande av den sedan augusti månad 1916, då Nordlunds kalkyler uppgjordes, inträdda prisstegringen å byggnadsmaterialier, arbetskraft m. m., anhöll Nordlund mot slutet av år 1917 hos Eders Kungl. Maj:t, att entreprenadsumman måtte ökas med ett belopp av tillhoppa 264,900 kronor eller, därest detta icke kunde bifallas, att kronan måtte antingen själv övertaga byggnadsarbetets utförande eller överlåta arbetet på annan entreprenör; och anhöll Nordlund därvid tillika, att skadestånd på grund av kontraktets bristande fullgörande

icke måtte utkrävas. Genom nådigt beslut den 8 februari 1918 fann dock Eders Kungl. Maj:t denna ansökan icke till någon Eders Kungl. Maj:ts vidare åtgärd föranleda.

Sedan fortifikationsbefälhavaren i Hemsö fästning i skrivelse den 15 april 1918 anmält, att byggnadsarbetet å kasernetablissemnet av Nordlund blivit nedlagt den 4 april, beslöt marinförvaltningen den 26 samma månad, att, därest Nordlund icke upptog arbetet å kasernen senast den 30 i nämnda månad, entreprenadkontraktet skulle anses vara å entreprenörens sida brutet samt att, om icke arbetet inom ovan angivna tid återupptagits, fortifikationsbefälhavaren skulle i mån av befogenhet vidtaga anstalter för arbetenas fullföljande och till marinförvaltningen inkomma med förslag till erforderliga åtgärder ävensom erinra entreprenören och dennes borgensmän om den i kontraktets § 8 införda bestämmelsen angående skyldighet för entreprenören att ersätta den ökade kostnad, staten genom kontraktsbrottet kunde få vidkännas. I sammanhang härmed erhöi ämbetsverkets advokatfiskal i uppdrag att bevaka kronans intressen, för den händelse kontraktet förklarades brutet. Då arbetet ej å utsatt tidpunkt av Nordlund åter börjades, förelåg kontraktsbrott å entreprenörens sida och staten övertog sedermera direkt bygget.

Med underdånig skrivelse den 13 juni 1918 överlämnade marinförvaltningen till Eders Kungl. Maj:t en till Eders Kungl. Maj:t och riksdagen ställd skrivelse från Nordlund, däri denne hemställde om nådigt bifall till något av följande förslag:

1) att Eders Kungl. Maj:t måtte bevilja honom ett tillägg till entreprenadsumman med 264,900 kronor;

2) att, om bifall till denna anhållan icke kunde lämnas eller om marinförvaltningen, innan beslut i frågan föreläge, skiljt honom från entreprenaden, han måtte bli befriad från all ersättningsskyldighet samt återfå lämnade säkerheter för att därmed hålla sina entreprenörer i någon mån skadeslösa;

3) att, om bifall till intetdera av dessa förslag lämnades, han, med användande av gjorda och delvis hos leverantörerna färdigliggande beställningar för byggnaderna, måtte bli antagen att utföra och övervaka arbetena, vilkas finansiering helt skulle skötas av fortifikationen, mot att bifall i angivet syfte, då jämväl lämnades till den i punkt 2 gjorda framställningen.

I sin berörda den 13 juni 1918 dagtecknade underdåniga skrivelse anförde marinförvaltningen beträffande Nordlunds förslag, *dels* att hans under punkt 1 framställda hemställan om tillägg till entreprenadsumman torde vara stridande mot bestämmelserna i nådiga förordningen den 17 november 1893 angående statens upphandlings- och entreprenadväsende m. m., varförutom Nordlund icke styrkt riktigheten av den uppgivna summan; *dels* beträffande den under punkt 2 gjorda hemställan, att ersättningsbeloppet icke för det dåvarande kunnat fastslås, samt att även om sökandens anspråk i denna del kunde vara i någon mån berättigat, ett bifall härtill syntes kunna medföra oberäkneliga konsekvenser; *dels slutligen* med anledning av framställningen i punkt 3, att ämbetsverket icke funne lämpligt, att Nordlund antoges till ledare av byggnadsarbetets i fråga fullbordande.

Vid underdånig föredragning härav den 2 augusti 1918 har Eders Kungl. Maj:t jämväl funnit förevarande ansökning icke till någon vidare åtgärd föranleda.

I motionen hemställes på anförda skäl, *dels* att riksdagen måtte besluta anslå ett belopp av 59,731 kronor 14 öre att ställas till Eders Kungl. Maj:ts för-

fogande att efter prövning utbetalas till entreprenören, *dels ock* att de av entreprenören som säkerhet för kontraktets fullgörande överlämnade fastighetsinteckningarna och särskilda borgensförbindelsen måtte till honom återlämnas.

En motionen bilagd kontokurant utvisar en balans Nordlund till godo å 59,731 kronor 14 öre. Riktigheten härav kan ämbetsverket för närvarande icke yttra sig om.

Fortifikationsbefälhavaren i Hemsö fästning har till ämbetsverket ingivit infortrat utlåtande rörande den väckta riksdagsmotionen och däri, bland annat, föreslagit, att Nordlund skulle erhålla begärda 59,731 kronor 14 öre, men detta såsom ersättning för de av staten från honom övertagna å byggnadsplatsen vid kontraktsbrottet upplagda materialerna, av marinförvaltningen värderade till 48,343 kronor 17 öre och av Nordlund själv till 66,397 kronor 35 öre.

Marinförvaltningen får i underdånighet erinra därom, att en inom andra kammaren vid 1918 års riksdag väckt motion, nr 29, om ersättning åt ingenjören Gideon Ericsson för förlust å entreprenaden för Västgöta regementes kasern-etablissemang i Vänersborg, ehuru byggnadsarbetet av entreprenören fullbordats och bifall till motionen tillstyrkts av riksdagens statsutskott, dock blivit av riksdagen avslagen.

Till följd av den stora förlust, Nordlund ovedersägligen torde hava lidit och som uppstått med anledning av orsaker, vilka det säkerligen icke stått i hans makt att fullständigt hindra även med iakttagande av all nödig försiktighet och omtanke, skulle det vara högeligen behjärtansvärt, om Nordlund åtminstone till viss grad kunde hållas skadeslös för den förlust, han lidit genom ifrågasvarande, för staten utförda, av honom delvis avslutade byggnadsarbete.

Med hänsyn till de konsekvenser, som kunna förväntas i form av motsvarande anspråk från andra entreprenörer, vilka ävenledes under kristiden lidit förluster å byggen för statens räkning, vågar emellertid marinförvaltningen icke tillstyrka bifall till motionen i fråga i vad angår utbetalande av föreslagna 59,731 kronor 14 öre. Däremot har marinförvaltningen icke något att erinra emot att Nordlund utfår de av honom till ämbetsverket överlämnade säkerhetshandlingarna, såväl fastighetsinteckningarna till ett sammanlagt belopp av 60,000 kronor som den särskilda borgensförbindelsen lydande å ett belopp av intill 20,000 kronor, under förutsättning, dels att Nordlund godkänner den genom marinförvaltningen gjorda värderingen av ovanberörda, av kronan övertagna materialier, dels att han förbinder sig till återbetalning av eventuellt återstående belopp av bekommet forskott.

Slutligen tillåter sig marinförvaltningen jämväl erinra därom, att ett riksdagens bifall till föreliggande motion likväl icke lär befria Nordlund från honom kontraktssenligt åliggande skyldighet dels att utgiva skadestånd till andra entreprenörer, som fått vidkännas förluster till följd av den försening, som av Nordlund förvållats, dels ock att betala kronan dess merkostnader för byggets fullföljande. Att befria Nordlund från nämnda skadeståndsskyldighet skulle kunna medföra följder, som åtminstone för närvarande icke kunna överskådas. Däremot synes det ämbetsverket behjärtansvärt, om Nordlund kunde fritagas från skyldigheten att betala kronans oförmålda merkostnader. Detta torde vara så mycket mera överensstämmande med billigheten som beloppen icke kunna inom den närmaste framtiden fastställas. Därest kasernbygget skulle på grund av Eders Kongl. Maj:ts och riksdagens beslut komma att avbrytas, torde oöver-

stiglida svårigheter möta för att bestämma Nordlunds betalningsskyldighet i detta hänseende.

I ärendets handläggning deltagande: undertecknad chef, Boalt och Bjuggren, föredragande.

Stockholm den 17 mars 1919.

Underdånigst

På kungl. marinförvaltningens vägnar

GUSTAF DYRSSEN.

S. L. Sörensen.
